

УДК 338.43.02.003.13:631.11

DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V34(2022)-04

Галкін В. В., старший викладач, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID: 0000-0003-4685-9630

e-mail: halkinvv@mnau.edu.ua

Методика визначення результативності державного регулювання виробництва продукції сільського господарства

Анотація. У статті висвітлено методичні визначення результативності державного регулювання виробництва продукції сільського господарства з урахуванням створення державних продовольчих запасів. Показано проблемні питання при закупівлі продовольчої продукції для державних потреб за визначеними біржовими правилами. Наведено результати досліджень науковців щодо державного планування за основними параметрами регулювання розвитку всього сільськогосподарського виробництва, методологію якого є програмно-цільове планування. Виділені категорії аргументів необхідності державного регулювання аграрного ринку, які першочергово пов'язані з продовольчою безпекою країни. У цілому зазначено стан державної підтримки товаровиробників в європейських та інших країнах у світлі сучасних інтеграційних процесів.

Визначено складові елементи бюджетної програми, групи результативних показників такої програми, а також як такі показники мають визначатися та підтверджуватися. Зроблено висновки стосовно того, що в основу державної підтримки виробництва сільськогосподарської продукції покладено програмно-цільовий метод, який має забезпечити ефективність використання бюджетних коштів та продовольчу безпеку країни.

Ключові слова: програмно-цільовий метод; сільськогосподарська продукція; державне регулювання; продовольча безпека.

Halkin Vasyi, Senior Lecturer, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

Methodology for Determining the Effectiveness of State Regulation of Agricultural Production

Abstract. Introduction. The article highlights methodical determinations of the effectiveness of state regulation of agricultural production, taking into account the creation of state food reserves. Problematic issues in the procurement of food products for state needs according to certain exchange rules are reflected. The results of research by scientists on state planning according to the main parameters of regulating the development of all agricultural production, the methodology of which is programmatic planning, are given. The category of arguments for the need for state regulation of the agricultural market, which are primarily related to the food security of the country, is singled out. In general, the state of state support for product manufacturers in European and other countries in the light of modern integration processes is indicated.

The components of the elements of the budget program, groups of performance indicators of such a program, as well as how such indicators should be determined and confirmed are defined. Conclusions were made regarding the fact that the basis of state support for the production of agricultural products is a program-target method, which should ensure the effectiveness of the use of budget funds and the food security of the country.

Purpose. The main goal of the study is the economic essence of determining the effectiveness of state regulation of agricultural production, determining the main directions for ensuring the effectiveness of the use of budget funds and development of conclusions.

Results. The essence of determining the effectiveness of state regulation of the production of agricultural products is given, and the state of state support for commodity producers in European and other countries is indicated. According to the results of research by scientists regarding state planning, the methodology is programmatic planning, which will contribute to the harmonious combination of public and personal interests on the basis of the implementation of the state program for regulating the development of the agrarian sector of Ukraine. This approach is based on state support for the production of agricultural products, which is primarily associated with the country's food security. It is also determined that effective indicators contribute to qualitative and quantitative analysis of the state of implementation and implementation of relevant budget programs in terms of targeted financial support.

Conclusions. are made regarding the relevance of state regulation of agricultural production, the methodology of which is based on the program-target method. The performance indicators reflect the effectiveness of the use of budget funds, the ratio of achieved results and expenditures under specific budget programs.

Keywords: program-target method; agricultural products; state regulation; food security.

JEL Classification: Q18.

Постановка проблеми. Результативність ефективною системи управління. Методологією державного регулювання виробництва продукції такого регулювання має бути програмно-цільовий сільського господарства визначається недостатньою метод із коригуванням законодавчо-нормативної

¹Стаття надійшла до редакції: 16.07.2022

Received: 16 July 2022

бази, за термінами виконання першочергових заходів із зазначенням конкретних виконавців.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На аграрну політику накладаються функції вироблення стратегії розвитку аграрного сектора економіки, створення ефективної системи управління, яка забезпечить захист аграрного сектора економіки від кризових явищ та можливих збитків з ними пов'язаних [1].

Таку систему, на думку вчених, слід створити з метою державного планування за основними параметрами регулювання розвитку всього сільськогосподарського виробництва, що сприятиме гармонійному поєднанню суспільних та особистих інтересів на базі реалізації державної програми регулювання розвитку аграрного сектору України [2]. Методологію його регулювання краще будувати на основі програмно-цільового планування з коригуванням можливостей законодавчого забезпечення, визначення ієрархії цілей розвитку та наявних ресурсів, за наявності послідовного плану виконання завдань за принципом «step by step» («крок за кроком») у поєднанні з модернізацією виробництва, за термінами виконання необхідних заходів, із зазначенням конкретних виконавців.

Державне регулювання сільськогосподарського виробництва спрямовано на формування необхідних умов для виробництва кінцевої продукції, забезпечення процесів формування та диверсифікації доходів, створення нових робочих місць на сільських територіях, неухильне дотримання у процесі здійснення самостійної економічної діяльності суб'єктами господарювання, що є об'єктами впливу держави [3].

Державна підтримка сільськогосподарського виробництва спрямована на підвищення ефективності державного регулювання і здійснюється щодо конкретних видів господарської активності у всіх галузях сільськогосподарського виробництва, включаючи суб'єкти малого господарювання, адміністративних важелів та інструментів щодо впливу, що стимулює на найбільш проблемні в економічному плані сільськогосподарські виробництва, організації, галузі. Зазначимо, що заходи державної підтримки не зачіпають основи економічного механізму, що склався в галузі [4]. При цьому зберігаються всі основні принципи формування, диверсифікації дохідних складових. Така підтримка спрямована лише на покращення можливостей адаптації до наявних умов ведення відтворення, включаючи міжгалузевий обмін. Зазначені елементи, всупереч поширеній думці, використовуються у напрямі підтримки не тільки збиткових, а й господарств, що ефективно функціонують. Останні відчують потребу у прямій державній підтримці у кризових ситуаціях, де необхідно забезпечити захист їхніх економічних інтересів. Однак і підтримка інститутів розвитку наук, освіти, технологій надають

значний вплив на ефективність функціонування всіх суб'єктів сільськогосподарського виробництва, і є часто більш ефективною, ніж прямі виплати та субсидії виробникам. У разі держава стимулює ділову активність господарювання.

У сучасній економіці України склалася розгалужена, впорядкована й досить складна система взаємодії та впливу держави на аграрну сферу економіки, із суворою теоретичною та науковою складовою. Однак і на сьогодні дискусійним залишається питання, чи здатний ринковий механізм без втручання держави забезпечити стабільність функціонування та можливість розвитку в економіці, цілей, завдань, форм та методів спрямованих на регулювання виробничих процесів, що дозволило нам систематизувати за своїми наявними структурно-логічними схемами модельного функціонування механізму державного етапного регулювання процесів економічного управління [5].

Формулювання цілей дослідження. Метою дослідження є економічна сутність визначення результативності державного регулювання виробництва продукції сільського господарства та розробка висновків.

Основні результати дослідження. Одним із завдань регулювання аграрного ринку є створення сприятливих умов для прибуткового функціонування виробників сільськогосподарської продукції та посилення їх конкурентоспроможності. Державне регулювання здійснюється, щоб надати процесам організованого характеру, упорядкувати дії економічних суб'єктів, забезпечити дотримання законів, відстоювати державні та суспільні інтереси. Воно включає прогнозування, планування, фінансування, бюджетування, оподаткування, кредитування, адміністрування, облік, контроль.

З урахуванням багатофункціональності аграрної сфери можна виділити кілька категорій аргументів необхідності державного регулювання аграрного ринку:

- по-перше, пов'язані з продовольчою безпекою країни;
- по-друге, обумовлені цінами на продовольство і доходами товаровиробників;
- по-третє, природоохоронні;
- по-четверте, що диктуються необхідністю розвитку сільських територій.

Першу категорію аргументів відстоюють багато вітчизняних економістів. Справді сільське господарство як виробляє продукцію, а й забезпечує продовольчу безпеку, зменшуючи ризики, пов'язані з можливим браком продовольства у майбутньому. Продовольча безпека може реалізовуватися лише за умови достатнього рівня розвитку власного аграрного виробництва, здатного забезпечувати продовольчу незалежність.

Аргументи другої групи, які стосуються проблеми цін і доходів сільському господарству. Специфічні риси

цієї галузі зумовлюють нестабільність ціни сільгосппродукцію. Оскільки грошові надходження сільському господарству змінюються у зворотній пропорції до виходу продукції, то нестабільність цін має коригувати держава у сфері захисту доходів аграріїв, ніж порушувалася збалансованість фінансів і знижувалася купівельна спроможність сільгоспвиробників. У довгостроковому періоді відносні доходи сільських товаровиробників знижуються у порівнянні з доходами в інших секторах економіки. У такій ситуації державне втручання необхідне відновлення справедливості.

Дві наступні групи аргументів (природоохоронні та пов'язані з розвитком сільських територій) найповніше свідчать на користь державного регулювання аграрного ринку. Існує і безліч інших аргументів на користь застосування механізмів державного регулювання аграрного ринку: боротьба з монополізацією ринку, активізація інноваційних та інвестиційних процесів; недоцільністю залишати на волю стихії виробництво продовольства та забезпечення продовольчої безпеки країни; контролем цінової політики та доходів сільгоспвиробників; проведенням природоохоронних заходів; розвитком сільських територій; боротьбою з монополізацією ринку; активізацією інвестиційної та інноваційної діяльності та інше [6].

Державна підтримка товаровиробників в європейських та інших країнах у світлі сучасних інтеграційних процесів (створення зони вільної торгівлі (ЗВТ) з Європейським Союзом (ЄС)) створює суттєві загрози для розвитку аграрної галузі в Україні. Для нашої держави нині актуальним є питання не стільки перегляду податкових пільг, скільки їх уточнення для мінімізації непродуктивних втрат бюджету та створення рівних умов для ведення бізнесу різними категоріями суб'єктів господарювання.

У країнах ЄС оподаткування диференційоване залежно від обсягів виробництва й організаційної форми ведення бізнесу. Для великого та середнього бізнесу (у т.ч. аграрного) застосовуються традиційні податкові інструменти — корпоративний прибутковий податок, універсальний акциз, майнові та соціальні податки. Для малого бізнесу (в сільському господарстві — фермерів сімейного типу) передбачено альтернативні спрощені податкові механізми, метою яких є спрощення податкового адміністрування.

Як переконає світовий досвід, корпоративний податок в аграрній галузі розвинених країн платять великотоварні підприємства (кооперативи) й окремі фермери, однак їх кількість обмежена, тому в більшості країн сільгосппродукцію виробляють сімейні ферми, невеликі за обсягами доходу і площами угідь.

У деяких країнах (Грузія, Латвія, Норвегія, Японія, Великобританія, Китай, США та ін.) ставки корпоративного податку не є пільговими для сільгоспвиробників. Так, у Китаї для підприємств усіх форм власності та господарювання із 1994 р.

запроваджено сплату прибуткового податку за ставкою 33% [7].

Для фермерів США також не передбачена пільгова ставка прибуткового податку, але вони мають ряд інших пільг при його сплаті — зменшення бази оподаткування (вирахування із загальної суми доходу тих, що отримані від продажу землі, амортизації обладнання, будівель, споруд), сплата податку з середнього доходу, розрахованого за останні три роки, та ін. Крім того, у США встановлено неоподатковуваний мінімум, який зменшує базу оподаткування.

У частині країн встановлено неоподатковуваний мінімум площі сільськогосподарських угідь і застосовуються диференційовані ставки оподаткування (Чехія), а ще в деяких не обкладають зборами землі сільськогосподарського призначення (Ірландія) [8].

Відомо, що членство в СОТ накладає жорсткі обмеження на фінансування програм підтримки сільського господарства. Досвід США, країн БРИКС (Бразилія, Росія, Індія та Китай) і Європейського Союзу показує, що ефективним механізмом такої підтримки стає стимулювання кінцевого споживання харчових продуктів через програми продовольчої допомоги тим, хто її потребує.

Іншими програмами продовольчої допомоги, які реалізуються Мінсільгоспом США є: дитяче харчування (CNP), що включає програми шкільних обідів (NSLP), сніданків (NSBP) та ін.; додаткове харчування дітей, вагітних і жінок, які годують дітей (WIC).

За оцінкою Мінсільгоспу США, кожний долар продовольчої допомоги генерує до 1,8 дол. США в економічній діяльності. Кожний мільярд доларів за програмою дозволяє створювати або підтримувати в цілому 18 тис. робочих місць, включаючи 3 тис. робочих місць у сільському господарстві.

Усі країни БРИКС певною мірою реалізують програми внутрішньої продовольчої допомоги. Однак найбільший інтерес привертає досвід Бразилії, яка успішно реалізує із 2003 р. масштабну комплексну стратегію "Нульовий голод" (Fome Zero), що отримала широкий міжнародний резонанс [9].

Державне регулювання агропродовольчого ринку здійснюється в усіх державах з метою гарантування продовольчої безпеки, забезпечення стабільності на продовольчому ринку, підтримки сільського господарства [10]. Основним інструментом державного впливу, для виконання зазначених завдань є створення державних продовольчих запасів шляхом здійснення державних закупівель.

Закупівлі продовольчої продукції для державних потреб здійснюються в порядку, визначеному біржовими правилами. Варто зазначити, що дослідники негативно оцінюють таку практику. Ринкові важелі, на яких ґрунтується біржова торгівля, поширюються на вже вироблену продукцію та не охоплюють відносин, які складаються до постачання

продовольчої продукції на біржу (закупівля насіння, пального, добрив, збір урожаю, його зберігання, перероблення тощо). Витрати виробника на всіх етапах просування продовольчої продукції на біржу закладаються в її ціну [11]. При цьому слід враховувати нестачу власних коштів більшості сільськогосподарських виробників, що змушує їх або звертатися до послуг кредитних установ (за таких умов розмір витрат на виробництво продукції, які закладаються в ціну пропозиції, збільшується на розмір відсотків за користування кредитами), або вести діяльність у межах наявних коштів та запроваджувати режим економії щодо добрив, умов зберігання продукції тощо, що позначається на її кількості та якості.

Застосування біржового порядку до закупівель продовольчої продукції для держрезерву не є доцільним. По-перше, підтримання прийнятного рівня продовольчої безпеки залежить від наявності в держрезерві основних видів продовольства встановленої кількості та якості. Усунення держави від розв'язання проблеми фінансування необхідних для виробництва заходів і перекладання на виробника відповідальності за наявність продукції для держрезерву призводить до погіршення рівня продовольчої безпеки. По-друге, присутність держави на всіх етапах виробництва продовольчої продукції для держрезерву шляхом часткового фінансування витрат сприятиме її здешевленню, а отже підвищенню раціональності витрачання бюджетних коштів, оскільки за таких умов у виробників не виникатиме потреби у кредитних ресурсах, вони отримають певний захист від сезонного підвищення цін на пальне та послуги зберігання продовольчої продукції.

Прийнятною формою взаємодії Аграрного фонду та виробників продовольчої продукції для державних потреб є договірна конструкція контрактації, яка використовувалася для зазначених цілей до 1995 р. Використання зазначеної договірної моделі для відносин із постачання продовольчої продукції для державних потреб прямо передбачена законодавством, зокрема, ст. 272 Господарського кодексу України, згідно з яким державна закупівля сільськогосподарської продукції здійснюється за договорами контрактації, які укладаються на основі державних замовлень на постачання державі сільськогосподарської продукції [12].

Сутність договору контрактації полягає в тому, що виробник сільськогосподарської продукції зобов'язується передати заготівельному (закупівельному) або переробному підприємству чи організації (далі — контрактанту) вироблену ним продукцію у строки, кількості, асортименті, що передбачені договором, а контрактант зобов'язується сприяти виробникові у виробництві зазначеної продукції, прийняти й оплатити її.

Використання контрактаційної форми закупівлі продукції до держрезерву має суттєві переваги у

порівнянні з біржовою закупівлею. Важливою особливістю договору контрактації є те, що, по-перше, контрактантом може бути не лише заготівельник (Аграрний фонд), а й інші особи — переробні підприємства, що має суттєве значення у разі формування державних запасів готової для споживання продукції. По-друге, виробником може бути лише суб'єкт господарювання, який безпосередньо вирощує (виробляє) сільськогосподарську продукцію. З огляду на цю особливість, державна підтримка, яка надаватиметься у зв'язку з виконанням договору контрактації, використовується безпосередньо виробником. Контрактаційна модель забезпечує пряму закупівлю продукції у її виробника та виключає участь посередницьких структур, які здебільшого виступають на ринку, в т.ч. біржовому аграрному ринку як власників продукції.

До переваг контрактаційної форми для виробника також слід віднести можливість отримання авансового платежу в розмірі до 50% вартості контрактованої продукції, що створює фінансове підґрунтя для закупівлі матеріально-технічних ресурсів, необхідних для виробництва. Окрім того, згідно з ч. 3 ст. 272 Господарського кодексу України контрактант має зобов'язання щодо надання допомоги в організації виробництва сільськогосподарської продукції та її транспортування на приймальні пункти. Запорукою захисту прав та інтересів виробника при укладанні договору контрактації є його типова форма, яка затверджується Кабінетом Міністрів України (ч. 5 ст. 272 ГК України), в той час, як закупівля продукції посередницькими структурами здійснюється на умовах, визначених саме ними без суттєвого врахування інтересів виробника.

Перевагою використання контрактаційної форми для держави слід вважати можливість придбання лише високоякісної продукції, впливу на рівень технологічності виробників, принаймні тих, які постачають продукцію до держрезерву, шляхом зазначення у договорі додаткових якісних характеристик контрактованої продукції.

Квотування держзамовлень для фермерських господарств на рівні субконтрактів має передбачити встановлення преференційного відсотка участі фермерських господарств (орієнтовно 10—20% від обсягу держзамовлення). Водночас це буде інструментом протекціоністської підтримки вітчизняного товаровиробника, оскільки іноземний фермер не завжди спроможний самостійно позиціювати свою продукцію на конкурсах закупівлі продукції в тому чи іншому регіоні через високі трансакційні витрати.

У результаті залучення особистих селянських і фермерських господарств до конкурсів на розміщення держзамовлення на постачання сільськогосподарської продукції буде створено більш конкурентне середовище, ніж в існуючих умовах. Державні

замовлення доцільно розміщувати на основі конкурсних процедур із застосуванням положень методики матеріального стимулювання для керівників і працівників бюджетних організацій, які активно використовують конкурсну систему закупівель, а отже, мінімізують витрати бюджету.

Посилення процесів глобалізації та лібералізації світового агропродовольчого ринку й інтеграції України у світову господарську систему вимагають прийняття заходів щодо розвитку вітчизняного ринку продовольства при створенні умов для виробництва конкурентоспроможної продукції на основі удосконалення інститутів і важелів бюджетної підтримки товаровиробників аграрного сектору, що створить передумови для сталого розвитку вітчизняного агропродовольчого ринку та посилить його конкурентні переваги на світовому ринку [13].

Концепція застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі визначає мету та основні принципи такого застосування, в тому числі відносно бюджетних програм щодо виробництва продукції сільського господарства.

Метою запровадження програмно-цільового методу у бюджетному процесі є встановлення безпосереднього зв'язку між виділенням бюджетних коштів та результатами їх використання. Запровадження програмно-цільового методу у бюджетному процесі спрямоване на [14]:

- забезпечення прозорості бюджетного процесу, що чітко визначає цілі й завдання, на досягнення яких витрачаються бюджетні кошти, підвищення рівня контролю за результатами виконання бюджетних програм;

- поставлення цілей та виконання завдань, а також проведення аналізу причин неефективного виконання бюджетних програм;

- упорядкування організації діяльності головного розпорядника бюджетних коштів щодо формування і виконання бюджетних програм шляхом чіткого розмежування відповідальності за реалізацію кожної бюджетної програми між визначеними головним розпорядником бюджетних коштів відповідальними виконавцями бюджетних програм;

- посилення відповідальності головного розпорядника бюджетних коштів за дотримання відповідності бюджетних програм законодавчо визначеній меті його діяльності, а також за фінансове забезпечення бюджетних програм і результати їх виконання;

- підвищення якості розроблення бюджетної політики, ефективності розподілу і використання бюджетних коштів.

Бюджетна програма – систематизований перелік заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети і завдань, виконання яких пропонує та здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій.

Складовими елементами бюджетної програми є:

- 1) мета бюджетної програми - законодавчо визначені основні цілі, яких необхідно досягти у результаті виконання конкретної бюджетної програми;

- 2) завдання бюджетної програми - конкретні цілі, яких необхідно досягти у результаті виконання бюджетної програми протягом відповідного бюджетного періоду і оцінити які можна за допомогою результативних показників;

- 3) напрями діяльності - конкретні дії, спрямовані на виконання завдань бюджетної програми, з визначенням напрямів витрачання бюджетних коштів. Напрями діяльності повинні відповідати завданням і функціям головного розпорядника бюджетних коштів. Визначення напрямів діяльності забезпечує реалізацію бюджетної програми у межах коштів, виділених на цю мету;

- 4) результативні показники - кількісні та якісні показники, які характеризують результати виконання бюджетної програми та підтверджуються статистичною, бухгалтерською та іншою звітністю і які дають можливість здійснити оцінку використання коштів на виконання бюджетної програми.

Результативні показники поділяються на такі групи:

- 1) показники затрат - визначають обсяги та структуру ресурсів, що забезпечують виконання бюджетної програми;

- 2) показники продукту - використовуються для оцінки досягнення поставлених цілей. Показником продукту є, зокрема, кількість користувачів товарами (роботами, послугами), виробленими в процесі виконання бюджетної програми;

- 3) показники ефективності - визначаються як відношення кількості вироблених товарів (виконаних робіт, наданих послуг) до їх вартості у грошовому або людському вимірі (витрати ресурсів на одиницю показника продукту);

- 4) показники якості - показують якість вироблених товарів (виконаних робіт, наданих послуг).

Законодавчо визначено, що головні розпорядники бюджетних коштів визначають результативні показники в бюджетному запиті при підготовці пропозицій до проекту державного бюджету, паспорті бюджетної програми, звітах про виконання паспорта бюджетної програми.

Паспорт бюджетної програми - документ, що визначає мету, завдання, напрями використання бюджетних коштів, відповідальних виконавців, результативні показники та інші характеристики бюджетної програми відповідно до бюджетного призначення, встановленого законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет), та цілей державної політики у відповідній сфері діяльності, формування та/або реалізацію якої забезпечує головний розпорядник [15].

У бюджетному запиті зазначаються мета діяльності (місія), стратегічні цілі головного розпорядника у галузях (сферах діяльності), на реалізацію державної політики у яких спрямовано його діяльність, показники

результату діяльності головного розпорядника; здійснюється розподіл граничного обсягу та індикативних прогностичних показників за бюджетними програмами та відповідальними виконавцями бюджетних програм.

Інформація, що наводиться у бюджетному запиті, має повною мірою характеризувати діяльність головного розпорядника, охоплювати всі галузі (сфери діяльності), у яких він забезпечує реалізацію державної політики, висвітлювати найбільш суспільно значущі результати його діяльності та враховувати відповідні показники діяльності відповідальних виконавців, робота яких організовується та координується відповідним головним розпорядником бюджетних коштів [16].

Результативні показники мають [17]:

- визначатися на підставі цілей державної політики у відповідній сфері діяльності, формування та/або реалізацію якої забезпечує головний розпорядник, та показників їх досягнення на середньостроковий період з урахуванням фактично досягнутих показників у попередніх бюджетних періодах і виходячи із тенденцій розвитку відповідної галузі економіки (сфери діяльності, регіону) та прогнозу її розвитку на перспективу;

- формулюватися чітко та однозначно, бути зрозумілими та доступними для сприйняття широкими верствами населення;

- висвітлювати кількісні та якісні характеристики результатів, яких планується досягти за відповідний бюджетний період;

- характеризувати виконання кожного завдання бюджетної програми та реалізацію кожного напрямку використання бюджетних коштів;

- об'єктивно та реалістично показувати особливості та специфіку діяльності головного розпорядника, висвітлювати результати його діяльності в галузях (сферах діяльності);

- бути вимірюваними, надавати можливість порівняння за окремими бюджетні періоди, порівняння з аналогічними показниками інших бюджетних установ, мати кількісне вираження в одиницях виміру, які відповідають змісту показника;

- підтверджуватися офіційною державною статистичною, фінансовою та іншою звітністю, даними бухгалтерського, статистичного та внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, що є джерелами інформації для визначення результативних показників, або розраховуватися за допомогою математичних дій з показниками таких звітності та обліку.

Результати оцінки ефективності бюджетних програм використовуються для обґрунтування пропозицій щодо внесення змін до бюджетних призначень поточного бюджетного періоду, розпису державного бюджету та відповідних змін до паспортів бюджетних програм, а також під час:

- формування пропозицій до Бюджетної декларації та бюджетного запиту;

- складання паспортів бюджетних програм та звітів про їх виконання;

- підготовки інформації про досягнення запланованої мети, завдань та результативних показників бюджетних програм, а також цілей державної політики у відповідній сфері діяльності;

- проведення оглядів витрат державного бюджету.

Головний розпорядник організовує та здійснює моніторинг виконання бюджетної програми протягом поточного бюджетного періоду з метою своєчасного прийняття управлінських рішень для попередження відхилень від запланованих параметрів та забезпечення цільового, ефективного та результативного використання бюджетних коштів [18].

Відносно результативності державного регулювання щодо підтримки виробництва продукції сільського господарства, Міністерство аграрної політики та продовольства України, як головний розпорядник бюджетних коштів, оприлюднює результативні показники бюджетних програм у складі паспортів бюджетних програм, звітів про їх виконання на власному вебсайті.

Державне регулювання також передбачає контроль за дотриманням законодавства відносно виконання державних (регіональних) цільових програм, в тому числі щодо результативності державного регулювання (підтримки) виробництва продукції сільського господарства.

Державний фінансовий аудит державних (регіональних) цільових програм – вид державного фінансового аудиту, що спрямований на проведення аналізу і перевірки законності та ефективності розроблення і виконання державних (регіональних) цільових програм, управління і використання коштів державного та місцевого бюджетів під час їх виконання та оцінки досягнення очікуваних результатів виконання програм [19].

Висновки. Як думку науковців, так і в законодавчому забезпеченні приділяється увага державному регулюванню виробництва продукції сільського господарства, методологія якого будується на основі програмно-цільового планування, а точніше, як визначено законодавчими актами – програмно-цільового методу. В основу такого загального підходу покладено державну підтримку виробництва сільськогосподарської продукції, яку в першу чергу пов'язують із продовольчою безпекою країни, а також з результативністю – нарощування такого виробництва.

Результативні показники показують ефективність використання бюджетних коштів, співвідношення досягнутих результатів та здійснених видатків за конкретними бюджетними програмами, а також їх необхідність та відповідність визначеній меті.

Визначення результативних показників сприяє якісному і кількісному аналізу стану запровадження

та виконання відповідних бюджетних програм в визначених заходів, а також ефективності їх частині цільового фінансового забезпечення реалізації виконання.

Література:

1. Лебьодкін К. С. Державна підтримка суб'єктів господарювання малого бізнесу. *Економічна теорія та право*. 2016. № 2. С. 183-194.
2. Нісходовська О. Ю. Державна підтримка аграрного сектору економіки України. *Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету*. 2014. Вип. 22. С. 294-297.
3. Оподаткування та державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників : регіональні пріоритети та євроінтеграційні процеси: монографія / Г.М. Давидов [та ін.]. Кропивницький : Александрова М. В. [вид.], 2017. 208 с.
4. Гафурова О. В., Сиволицька С. І. Державна підтримка фермерських господарств в Україні та Європейському Союзі : правові аспекти : монографія / . Київ: Компринт, 2017. 335 с.
5. Шолойко А. С. Державна фінансова підтримка розвитку сільського господарства. К. : КОМПРИНТ, 2013. 125 с.
6. Остапенко С. О. Форми і методи державного регулювання аграрного сектору України. *Інвестиції : практика та досвід*. 2021. № 22. С. 95-99. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.22.95.
7. Шпикуняк О. Г. Інституції у розвитку та регулюванні аграрного ринку : монографія. К. : ННЦ ІАЕ, 2010. 396 с.
8. Варченко О. М. До питання поєднання державного і ринкового регулювання продовольчої безпеки. *Економіка України*. 2004. № 7. С. 53-59.
9. Лузан Ю. Я. Організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку агропромислового виробництва України : монографія. К. : ННЦ ІАЕ, 2010. 472 с.
10. Макаренко А. П., Мельник Л. Ю. Регуляторна роль механізмів ринку і держави. *Інвестиції : практика та досвід*. 2007. №13. С. 22-27.
11. Ціхановська В. М. Державне регулювання агропродовольчих ринків в умовах глобалізації. *Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету*. Серія : Економічні науки. 2011. Вип. 2 (53), Т. 2. С. 96-100.
12. Господарський кодекс України : закон України від 16.01.2003 № 436-IV / Верховна рада України. 2003. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення : 05.02.2022 р.).
13. Б. М. Криворук Державна підтримка виробництва сільськогосподарської продукції та продовольства : зарубіжний досвід та вітчизняні реалії. *Економіка та держава*. 2016. № 11. С. 101-104.
14. Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 вересня 2002 р. N 538-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/538-2002-%D1%80#Text> (дата звернення: 07.02.2022 р.).
15. Про паспорти бюджетних програм : наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2002 № 1098. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-03#Text> (дата звернення: 07.02.2022 р.).
16. Про затвердження Інструкції з підготовки бюджетних запитів : наказ Міністерства фінансів України від 06.06.2012 № 687. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1057-12#Text> (дата звернення: 07.02.2022 р.).
17. Про результативні показники бюджетної програми : наказ Міністерства фінансів України від 10.12.2010 № 1536. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1353-10#Text> (дата звернення: 08.02.2022 р.).
18. Про оцінку ефективності бюджетних програм державного бюджету : наказ Міністерства фінансів України від 19.05.2020 № 223. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0646-20#Text> (дата звернення: 08.02.2022 р.).
19. Про затвердження Порядку проведення Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами державного фінансового аудиту державних (регіональних) цільових програм : постанова Кабінету Міністрів України від 29 серпня 2018 р. № 692. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/692-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 09.02.2022 р.).

References:

1. Lebyodkin, K. S. (2016). State support for small businesses. *Ekonomiczna teoriia ta pravo*. 2. 183-194 [in Ukr.].
2. Niskhodovska, O. Yu. (2014). State support of the agricultural sector of Ukraine's economy. *Zbirnyk naukovykh prats' Podil's'koho derzhavnoho ahrarno-tehnicnoho universytetu*. 22. 294-297 [in Ukr.].
3. Davydov, H. M. (2017), *Opodatkuvannia ta derzhavna pidtrymka sil's'kohospodars'kykh tovarovyrobnykiv: rehional'ni priorytety ta ievrointehratsijni protsesy* [Taxation and state support of agricultural producers: regional priorities and European integration processes], H. M. Davydov [and others]. Kropyvnytskyi : Aleksandrova M. V. [ed.]. 208. [in Ukr.].
4. Gafurova, O. V., & Syvolotska, S. I. (2017). Derzhavna pidtrymka fermers'kykh hospodarstv v Ukraini ta Yevropejs'komu Soiuzi : pravovi aspekty [State support of farms in Ukraine and the European Union legal aspects], Komprynt, Kyiv. 335 [in Ukr.].
5. Sholoiko, A. S. (2013). Derzhavna finansova pidtrymka rozvytku sil's'koho hospodarstva [State financial support for agricultural development], Komprynt, Kyiv. 125 [in Ukr.].
6. Ostapenko, S. O. (2021). Forms and methods of agricultural market regulation in Ukraine. *Investytsiyyi : praktyka ta dosvid*. 22. 95-99. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.22.95 [in Ukraine].
7. Shpykulyak, O. G. (2010). Instytutsii u rozvytku ta rehulivanni ahrarnoho rynku [The institutions in the development and regulation of the agricultural market], NNTs IAE, Kyiv. 396 [in Ukr.].
8. Varchenko, O. M. (2004). On the question of a combination of state and market regulation of food safety. *Ekonomika Ukrainy*. 7. 53-59 [in Ukr.].
9. Luzan, Yu. Ya. (2010). Orhanizatsijnoekonomichnyj mekhanizm zabezpechennia rozvytku ahrpromyslovoho vyrobnytstva Ukr. [Organizational economic mechanism to ensure development of agricultural production in Ukraine]. NNTs IAE, Kyiv. 472 [in Ukr.].
10. Makarenko, A. P., & Melnyk, L. Yu. (2007). The regulatory role of market mechanisms and state. *Investytsiyyi : praktyka ta dosvid*. 13. 22-27 [in Ukr.].

11. Tsikhanovska, V. M. (2011). State regulation of agrofood markets in the context of globalization. *Zbirnyk naukovykh prats' Vinnyts'koho natsional'noho ahrarnoho universytetu*. Seriiia : Ekonomichni nauky. 2 (53). 2. 96-100 [in Ukr.].
12. Economic Code of Ukraine : Law of Ukraine dated 16.01.2003 № 436-IV / Verkhovna rada Ukrainy. 2003. Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> [in Ukr.].
13. Kryvoruk, B. M. (2016). State support of agricultural production and food : international experience and domestic realities. *Ekonomika ta derzhava*. 11. 101-104 [in Ukr.].
14. On the approval of the Concept of application of the program-target method in the budget process: order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of September 14 2002. N 538-r. Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/538-2002-%D1%80#Text> [in Ukr.].
15. About passports of budget programs: order of the Ministry of Finance of Ukraine dated 29.12.2002 № 1098. Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-03#Text> [in Ukr.].
16. On the approval of the Instructions for the preparation of budget requests: order of the Ministry of Finance of Ukraine dated 06.06.2012 № 687. Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1057-12#Text> [in Ukr.].
17. On the performance indicators of the budget program: order of the Ministry of Finance of Ukraine dated 10.12.2010 № 1536. Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1353-10#Text> [in Ukr.].
18. On the assessment of the effectiveness of budget programs of the state budget: order of the Ministry of Finance of Ukraine dated 19.05.2020 № 223. Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0646-20#Text> [in Ukr.].
19. On approval of the Procedure for conducting state financial audit of state (regional) target programs by the State Audit Service and its interregional territorial bodies: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 29. 2018. № 692. Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/692-2018-%D0%BF#Text> [in Ukr.].

Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License